

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

MOB-R1_1P-072

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

MAJ
ROK 2007

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 16 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
3. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
4. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
5. Możesz korzystać ze słowników językowych.
6. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
7. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zaznacz właściwe.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie
60 punktów

Część I – 15 pkt
Część II – 45 pkt

Wypełnia zdający przed
rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

CZĘŚĆ I – ROZUMIENIE CZYTANEGO TEKSTU

Прачытай уважліва фрагменты размовы двух вядомых беларускіх пісьменнікаў маладога пакалення- Юрася Барысевіча і Алгерда Бахарэвіча і адкажы на пытанні. Пішы коратка, згодна з патрабаваннямі.

Юрась Барысевіч, *Іголка прозы*. [...]

1. **Ю.Б.** Чаму ты пачаў занатоўваць свае думкі? І ці можна падзяліць ідэі, як грошы, на свае і агульныя, нічыйныя і чужыя?

А.Б. Латышская паэтка Ё падчас свайго прыезду ў Беларусь на пытаньне пра крыніцы творчасці адказала: «Мастацтва пачынаецца з перайманьня». Недзе ў нябёсных архівах, якія нам аніколі не рассакрэціць, можа, і захоўваюцца ноў-хаў¹ мноства прыватных натхненьняў – аднак для большасці з нас, я мяркую, уласная літаратурная дзейнасць пачынаецца з жадання «напісаць гэтак жа файна, як піша...». Досьць простая схема: чалавек чытае, яму падабаецца, ён рэфлексуе і пачынае пісаць сам. Каб пачаць ствараць мастацкія тэксты, трэба палка палюбіць літаратуру, а каб пачаць ствараць арыгінальныя мастацкія тэксты, трэба літаратуру трошачкі ўзьненавідзець.[...]

2. Сваю найпершую кніжку я выдаў, калі мне было гадоў дзесяць. Магчымасцяў прыватнага выдавецтва, якое зьмяшчалася ў куце дзіцячага пакою, хапіла на два асобнікі. [...] Памятаю, што пісаў прозу... Праз некалькі гадоў, у больш сьведомым узросьце, я пачаў пісаць ужо цалкам літаратурападобныя творы. [...] Калі мне было шаснаццаць, мовай маіх опусаў канчаткова стала беларуская. [...] Дарэчы, ужо тады я асьцерагаўся блытаць літаратуру з журналістыкай, і выдумляць мне падавалася больш творчым заняткам, чым апісваць рэальны сьвет і рэальныя падзеі. Такого ж перакананьня прытрымліваюся й цяпер. Запіхваць цагліны ўласнага жыцьця ў іголкавае вушка прозы (а менавіта такой яна, проза, мусіць быць) – занятка для літаратурных падмайстраў. На сёньня я аўтар трох кніг прозы.

[...]

3. **Ю.Б.** На думку Ільлі Сіна, “беларускія масы” — гэта міф, ілюзія, і таму масавая (папулярная) літаратура на беларускай мове наогул немагчымая. Ці ўсё ж нейкая надзея ў гэтым плане ёсьць? [...]

А.Б. Думаю, што масавая (папулярная) літаратура на беларускай мове, як і на любой іншай, – ня проста немагчымая, але й непатрэбная. Верагодна, у кожнай краіне існуе даволі вузкае кола людзей, якія цікавяцца сур’ёзнай літаратурай (літаратурай, а ня модай на яе), і гэта нармальна. Посьпех уласных кнігаў мусіць насцьяржыць добрага пісьменьніка. Малая колькасць адданных чытачоў – ідэальны варыянт: можна, прынамсі, быць упэўненым, што твае кнігі – не тупыя. Горш, калі цябе зусім не чытаюць. Пісьменьніку трэба роўна столькі чытачоў, колькі можа пракарміць яго і ягоную сям’ю. На маю думку, пісьменьніка мусіць цікавіць толькі ён сам. Толькі тады ім зацікавяцца чытачы. [...]

¹ ноў-хаў (анг. know-how)- практычныя здольнасці, тут: інфармацыі аб здольнасцях

4. **Ю.Б.** *Аднойчы ты сказаў, што быць пісьменьнікам небяспечна, бо даводзіцца браць на сябе чужую пакуту. Аднак балюча ты робіш ня толькі сабе. Ці маем мы права катаваць тых, хто даверліва купляе або прымае ў падарунак нашыя тэксты?*
- А.Б.** *Упэўнены, што мастацтва нараджаецца з болю. Я ня бачыў ніводнага добрага мастацкага твору, які нарадзіўся дзякуючы прыемнаму адчуваньню. Мастацтва, на мой погляд, ёсць хваробай – зрэшты, вылечнай. У “Натуральнай афарбоўцы” я паспрабаваў паказаць грамадства, якое настолькі прызвычалася да болю, што людзі нават у пашпартах маюць адмысловую старонку “Хваробы й калецтвы” [...]. Усе персанажы кнігі – хворыя. Боль, як вядома, – папярэджаньне ад арганізму, сігнал небяспекі. Мне здаецца, для мастацтва боль – універсальны вобраз нашых дачыненняў з навакольным сьветам.[...]*
5. **Ю.Б.** *Корпацца ў самім сабе, аналізаваць свае асабістыя памылкі й мары, каб потым цікава распавесці пра іх незнаёмым (і, што яшчэ цяжэй, бліжнім) людзям мала хто здольны. Прасьцею і бяспечней пісаць не пра чалавека, а пра народ, не пра сябе, а пра вядомых палітыкаў. [...]*
6. **А.Б.** *На жаль, у сучаснай літаратуры працуе толькі жменька аўтараў, здольных ствараць Мастацтва. Абсалютная большасьць айчынных літаратараў, у лепшым выпадку, – нядрэнныя журналісты. Бо іх таленту хапае хіба на добрасумленнае апісаньне падзеяў і (ці) загрыміраванае пад літаратуру выкладаньне ідэяў, пераважна не сваіх. Але журналістыка ўсё ж належыць да сферы абслугоўваньня, а літаратура, як бы яе ні катавалі графаманы, – да мастацтва. Мала каго з беларускіх пісьменьнікаў цікавіць літаратура, а не ідэалогія – іх творы, дый паводзіны, яскрава сьведчаць на карысьць гэтай непрыемнай высновы.*
7. *Расшпілім на нашай крывадушнасьці хаця б адзін гузік: шмат хто з “майстроў” прыгожага пісьменства краіны на цяперашні момант занятыя надзвычай важнымі справамі – узаемнай грызнёй, манапалізацыяй права прэзентаваць бел. літ. за мяжой, запаўненьнем нішаў, пераасэнсаваньнем савецкай спадчыны [...]. Між тым, пісьменьнік, паводле вызначэньня, мусіць пісаць. Дарэчы, наконт запаўненьня нішаў. Гэтая тэма з пэўнага часу стала нумарам першым у разнастайных калялітаратурных дыскусіях. Як высвятляецца, Беларусі патрэбныя свая Марыніна, свой Пялевін, свой Усьпенскі і мноства іншых франкенштайнаў, змайстраваных на аснове тутэйшага генетычнага матэрыялу. Бяда ўсёй гэтай квазілітаратурнай грамады – у змушаным, але празьмерным заклапочаньні краінай, калі клапаціцца трэба пра сябе: бяз досьледу сваёй асобы мастаком ня станеш.[...]*
8. *Чаму беларуская літаратура за ўвесь час свайго існаваньня так і ня здолела ўздаваць аніводнае сусьветнае знакамітасьці? Чаму яна ня здолела спарадзіць таго пісьменьніка, чья творчасць была б у стане перакуліць сьвядомасьць ня толькі беларуса, але й зымбавійца, венесуэльца, японца, ня кажучы ўжо пра ангельца або француза? Бо ў цягнуку гэтай літаратуры ніколі не было пісьменьнікаў-чараўнікоў.*
- Чараўнік у дадзеным выпадку – зусім ня той, хто займаецца ў сваіх творах [...]* эксплуатацыяй міфалагічных істотаў, няшчасных насельнікаў уласнага канцлагеру аўтара; і пагатоў ня той, хто піша казкі або, барані божа, працуе на

такі жанр, як фантастыка. Рэч у тым, што сапраўдны чытач – чулы, уважлівы, тонкі! – чакае ад літаратуры не інфармацыі, не забавы й не нагоды для разважанняў на актульныя тэмы. Усё пералічанае чалавеку можа даць газета, тэлевізія ці іхні ўдачлівы канкурэнт – Інтэрнэт. Чытач чакае ад мастацкай кнігі, каб тая завязала яму вочы, узяла за ганарлівую руку й завяла ў таямнічы лес – завяла й кінула там. Чакае чараўніцтва. Кожнае чараўніцтва, па-сутнасці, ёсць вялікім падманам. Такім чынам, сапраўдны чытач падсвядома чакае, каб яго падманулі, ды так, каб ён ня мог уцяміць, як жа здзейсніўся той падман. [...]

9. Тэксты трэба адчуваць не галавой і ня сэрцам, а хрыбтом. Менавіта халадок у чытацкім хрыбце мусіць быць асноўным крытэрыем мастацкай вартасці твора. Гэтая думка належыць аднаму з найбліскучых літаратараў XX стагоддзя Уладзіміру Набокаву. Галаву ды сэрца здольныя задаволіць першая паласа газеты, п’яная размова з сябрам або Вялікая Савецкая Энцыклапедыя. А “для таго, каб твор мастацтва быў бесьсмяротным, неабходна, каб ён выйшаў за межы чалавечага – туды, дзе адсутнічаюць здаровы сэнс і логіка” (Джорджэ Дэ Кірыко).

Тэкст падаецца згодна з правапісам «тарашкевіцы».

Юрась Барысевіч *Іголка прозы. Ліставаньне з Альгердам Бахарэвічам* [w:] „Дзеяслоў” нр 13,
<http://www.dziejaslou.by/inter/dzeja/dzeja.nsf/htmlpage/bar13?OpenDocument>

Заданні да тэксту

Заданне 1. (1 пункт)

Загалавак тэксту "Іголка прозы" адносіцца да

- а) творчых метадаў.
- б) апавядання Алгерда Бахарэвіча.
- в) літаратурнай крытыкі.

Заданне 2. (2 пункты)

З чаго выводзіцца "перайманьне", аб якім А. Бахарэвіч піша ў 1 абзацы?

.....

.....

.....

Заданне 3. (2 пункты)

Якой колькасці чытачоў павінен жадаць пісьменнік і чаму? Адкажы на аснове 3 абзаца.

.....

.....

.....

.....

Заданне 4. (2 пункты)

У 4 абзацы Алгерд Бахарэвіч ужывае словазлучэнне "персанажы кнігі".

- а) Раствлумач сваімі словамі яго значэнне.
- б) Падбяры два сінонімы да слова "персанажы".

а).....

.....

.....

б).....

.....

.....

Заданне 5. (2 пункты)

Чым, паводле Алгерда Бахарэвіча, адрозніваюцца літаратура і мастацтва? Адкажы на аснове 2 і 6 абзацаў.

.....

.....

.....

.....

Заданне 6. (1 пункт)

У 7 абзацы Алгерд Бахарэвіч піша пра "франкенштайнаў літаратуры". Што ён закідае творцам такога віду?

.....

.....

.....

Заданне 7. (1 пункт)

У 8 абзацы Алгерд Бахарэвіч піша пра недахоп пісьменнікаў- чараўнікоў у беларускай літаратуры. Што выклікае гэты недахоп?

.....

.....

.....

Заданне 8. (1 пункт)

Алгерд Бахарэвіч піша ў 8 і 9 абзацах пра галоўных канкурэнтаў мастацкай літаратуры- пра газету, тэлебачанне і Інтэрнэт. Што, паводле пісьменніка, яны даюць чалавеку?

.....

.....

.....

Заданне 9. (2 пункты)

а) Знайдзі ў 2 і 7 абзацах прыметнікі, утвораныя ад слова *літаратура* (3).
б) Гэтыя прыметнікі з'яўляюцца сінонімамі. Выясні іх значэнне.

а).....

.....

.....

б).....

.....

.....

Заданне 10. (1 пункт)

Размова між літаратамі датычыць

- а) паасобных беларускіх пісьменнікаў.
б) мэтаў і становішча беларускай літаратуры.
в) палітычнай сітуацыі ў дзяржаве.

ЧЗЭЎЎ ІІ – ПІСАНИЕ ВЛАСНЕГО ТЕКСТУ

Та чзэўЎ зaвiерa дaвa тeмaты спрaвдзaжaчe умiеўнoўцe пiсaнiя влaснeгo тeкстa в звiязкa з тeкстeм лiтeрaцкiм зaмiещeнoм в аркyшy. Вyбiерz жeдeн з нiч i нaпiсz вyпрaцoвaнiе. Вyбрaнy тeмaт пoдкрeщi.

Тэма 1:

Прaнaлiзуй фрaгмeнтy апaвядaннi Янa Бaршчэўскaгa *Белая сарoкa*, звярнi ўвaгy нa спoсaб пaкaзaннi злa ў твoрy.

Ян Бaршчэўскi, *Белая Сарoкa*
(Апaвядaннe вoсьмaе – скарoчaнa)

Вы, пaнoвe, вeдaецe aкрyжaнaе цeмным лeсaм вoзeрa Язнa, дзe мiжyюць тры пaвeты: Пoлaцкi, Сeбeжскi i Нeвeльскi. Нeдaлeкa ад тaгo вoзeрa бyў вiлiкi мaeнтaк, жyў y iм пaн, якoгa i цiпeр, yспaмiнaючы, нaзывaюць Скaмaрoхaм, i eн мeў пaддaнyх y тyх трoх пaвeтaх.

Дык вoсь тoй пaн Скaмaрoхa бyў нaдзвyчaй нeспaкoйнaгa нoрaвy, фaнaбeрлiвy i xцiвy, дa сyсeдзiў eздзiў тoлькi з прэтэнзiямi, мeў грoшы i зaўсeдy сyдзiўсiя, крyўдзiў бeднyх, yдoў i сiрoт. Ягo пaддaнyя мeлi пeклa нa гэтым свeцe.

Рeдкa xтo нaвeдвaў ягo дoм. Пры iм нeадстyпнa бyў вiлiзнy чoрнy сaбaкa. Слyгi зaхoдзiлi ў пaкoй тoлькi тaдy, кaлi eн свiстaм дaвaў знaць, штo нeхтa з iх пaтрэбeн.

Скaмaрoхa бyў адзiн y пaкoi.[...]

Мiж тым, кaлi eн пeрaбiрaў y дyмкaх рoзнyя спoсaбy, як пaвiлiчyць свae ўлaдaннi, нa зямлy aпyсцiўсiя вeчaр i шэры змрoк. Нeчaкaнa нaд ягo жытлoм пaвiслi хмaры, зaшyмeў зa сцiянoю вeцeр i лiнyў дoждж. У пaкoi цeмнa, тoлькi цьмiянa свiцiлiсiя шыбy.

Лeдзь Скaмaрoхa aчнyўсiя ад дyмaк, як блiскaвiцa aсвiцiлa пaкoй i eн yбaчyў, штo нeйкaя дзiўнaя i стрaшнaя пoстaць стaiць y кyткy лiя дзвiрэй. Eн спaлoхaнa зaкрyчaў, стaў клiкaць дa сiябe лeкaяў, aлe грымoты i шyм вeтрy глyшылi крyк, нiхтo нe пaчyў пaнa i нe прыбeг.

Высoкaя, хyдaя пoстaць пaдышлa дa ягo.

– Нe крyчы, – сaзaлa янa. – Нiхтo нe пaчyе твoй гoлaс, i твoй чoрнy сaбaкa мoцнa спiць.

– Хтo ты i як сyдy трaпiў?

– Пaчaкaй крyхy i прa ўсe дaвeдaешся, – кaжyчы гэтa, прывiд вyкрaсaў aгoнь i зaпaлiў свeчкy, якaя стaялa нa стaлe пeрaд лyстэркaм.

Пры свiтлe Скaмaрoхa ўбaчyў дзiўнaе ствaрэннe: чaлaвeкa нa тaнyсeнькiх нaгaх, хyды, вoчы крyглыя, дрoбным i вoстрым твaрaм пaдoбнy дa птyшкi. Зaкрyчaў пaн дрыгoткiм гoлaсaм: Якi жaхлiвy твaр! Вiдaць, пeрaдa мнoю злy дyх.

– Нe крyчы, я пaдoбнy дa цiябe i мaгy тaбe шмaт дoбрaгa зрaбiць.

– Чaгo ты сyдy прыйшoў, ды тaк цiхa, штo i сaбaкa нe ўчyў? [...]

– Сядзь y свae крэслa, сyпaкoйсiя, i ўсe рaскaжy тaбe. Я днeм адпaчывaю, a пaслa зaхaдy сoнцa блyкaю пa свeцe i вывeдвaю, прa штo лyдзi дyмaюць, прa штo гaвoрaць, штo ядyць i п'юць. Вeдaю сaкрэт, як нaслaць мoцнy сoн нa сaбaк i вaртy; слyхaю, прa штo гaвoрyць прaстaлyдзiн i вывeдвaю дyмкi пaнoў; мae вoкa хyткaе, a слых тaкi тoнкi, штo зa сцiянoю (нiхaй гэтa бyдyць нaйтaўсцeйшыя мyры) мaгy чyць шэпт; пa рысaх твaрy хaрaктaры лyдзeй, змyшaю iх гaвoрyць пaмiж сaбoю i пaмiятaю прa ўсe; зaхoджy прaз мaлeнькyю шчылiнкy, i дзвeры нe скрyпiяць, кaлi я iх адчынiю.[...]

– Я – пасланец Белаі Сарокі, даведаўся пра твае памыслыя думкі і прывабныя намеры.

– І хто ж тая Белая Сарока, якую ты ўспомніў?

– О! Белая Сарока мудрасцю свет здзіўляе, яе твар – цуд прыгажосці, постаць высокая, велічная; адзенне з дарагіх дыяментаў і перлаў, жыве ў палацы, якога ты яшчэ ніколі не бачыў, ёй кланяюцца багатыя паны і мудрыя галовы, духі па яе загадзе здабываюць скарбы з зямлі і мора, дзікіх мядзведзяў прывучыла да сябе, і тыя, як пакорлівыя сабакі, заўсёды гатовыя ёй служыць. Словам, яна мацнейшая за ўсіх чарнакніжнікаў. Толькі часам убіраецца ў пёры белае птушкі, калі хоча бачыць тых, хто спрыяе ёй: і іх узнагароджвае, узбагачае, робіць шчаслівымі.

Бледны Скамароха, гледзячы на пасланца, вымавіў:

– Дзіўныя і незразумелыя рэчы мне гаворыш.

– Заўтра гэтай парою я буду ў цябе, і Белая Сарока прыляціць у твой дом адпачыць. Пастарайся прыняць яе добра і будзь у размове абачлівы; апоўначы лёкаі няхай не заходзяць у твой пакой, няхай першы візіт гэтае пані будзе таемны. [...] Толькі сказаў гэта – залятае ў вакно сарока, большая і зграбнейшая за іншых сарок, пёры не ёй белыя, як снег, вочы чорныя. Апусцілася на стол. Здзіўлены гаспадар паглядае на жвавныя і імклівыя рухі прыгожае птушкі. Зляцела на падлогу – і ў міг вока стаіць пасярод пакоя кабета чароўнае красы: рост высокі, твар ружовы, вочы вялікія, поўныя прывабнасці, на галаве і на ўсім адзенні зіхацяць дыяменты і каштоўныя камяні. Скамароха аслупянеў, слова вымавіць не асмельваецца. Яна ж такімі словамі перапыніла маўчанне:

– Калі ляцела, дык бачыла прыгожыя горы і лясы гэтае краіны, тут вельмі шмат азёр. Думаю, жыхарам нічога не бракуе?

– Так, пані, – сказаў з паклонам ціхім голасам гаспадар. – Нашыя мясціны прырода адарыла ўсім, што толькі трэба чалавеку.

– Я даўно мелася пабываць тут, спазнаць гэты край і яго жыхароў. Спадзяюся, што знайду тут сабе зычлівых прыяцеляў.

– Шмат хто будзе мець за шчасце ўбачыць пані.

– А як маюцца тутэйшыя падданыя?

– І яны шчаслівыя. На лугах даволі травы для вялікіх чародаў.

Белая Сарока села на крэсла, а пан Скамароха – ля яе. Доўга апавядаў ёй пра берагі Дрысы і Дзвіны. Расказваў, хто ў ваколіцах як жыве, якую славу мае сярод суседзяў, якія даходы з фальваркаў. Расказваў, як гандлююць з Рыгаю, калі разальюцца вясною рэкі, і якая выгада ад таго жыхарам гэтага краю. Размова без перапынку цягнулася да поўначы.

– Я яшчэ наведу гэта край. І ты пазнаёміш мяне са сваімі добрымі суседзямі. [...]

У хуткім часе пачалі спраўджацца прадчуванні простых людзей. Тая страшная чараўніца патаемна разаслала ва ўсе бакі шкоднікаў, каб яны крыўдзілі бедных сялян. [...] Дойныя каровы, усе адразу, пачалі сохнуць, і малако ў іх зусім прапала. Бясспрэчна, чары. Па ўсіх ваколіцах былі чуваць скаргі і нараканні, ды не можна было ўведаць, адкуль прыйшло тое зло. Выпадкам адзін вартаўнік з Клішкова, перад самым узыходам сонца вяртаўшыся дадому, убачыў, што сарока, белая, як снег, вылецела з хаты аднае кабеты, якой пан у той вёсцы пабудаваў новую хату з велізарнымі вокнамі. Вартаўнік расказаў гэта іншым. Сталі падазраваць. [...] Нарэшце пра ўсё даведаліся дзіўным чынам. Калі чараўніца на Купалле, схаваўшыся ў дзікім лесе, брала ў прыгаршчы расу і заклікала злых духаў, каб яны, збіраючы з усіх ваколіц малако, напаўнялі яе посуд, а нанятая за колькі дзён перад тым пахолка¹, не ведаючы пра

¹ пахолка – służąca

намеры свае гаспадыні, павымывала ўсе гліняныя збанкі і драўлянае начынне, перакуліўшы, паставіла сушыць. Злыя духі, не ўбачылі гэтага, цэлую ноч насілі малако, вылівалі на падлогу, і раніцаю ўся вёска ўбачыла, што з-пад чараўніцынай хаты плыве глыбокая малочная рака. Не мінула б чараўніцу смерць, ды, калі даведалася пра ўсё, імгненна ператварылася ў птушку і адляцела недзе далёка.

Тады было шмат заломаў у жыце, з'явіліся такія порсткія¹ звяркі, што забіць іх было немагчыма, і яны па аборах стрыглі авечак, а мядзведзі, нападаючы ўсюды на пчальнікі, збіралі мёд. [...] Нешчаслівы быў час, наракалі на гора сваё людзі, раздзірала сэрца вышчэ ваўкалакаў.

– Што ж потым здарылася з панам Скамарохам і іншымі прыхільнікамі Белае Сарокі?

– Белая Сарока, чуючы людскія праклёны і даведаўшыся ад д'яблаў, што стральцы з набітымі стрэльбамі сочаць за ёю, адляцела далёка і больш не з'яўлялася ў нашым краі. Але зло, якое яна пакінула, распаўзлося па наваколлі. Тыя, што пілі віно за яе здароўе, п'юць слёзы няшчаснага люду. Пан Скамароха выехаў з гэтае мясцовасці, і кажуць, быццам ён у палацы Белае Сарокі ў абліччы страшнага мядзведзя вартаваў яе незлічоныя скарбы.[...]

Я. Баршчэўскі, *Выбраныя творы, Укладанне, прадмова і каментарыі Міколы Хаўстовіча*, Мінск 1998, стар. 205, 206, 207, 209-210, 212, 213 і 214.

¹ порсткі – szybki, zwinny

Тэма 2:

Параўнай спосаб прадстаўлення матыву разлукі з радзімай і вяртання дадому у вершах Уладзіслава Сыракомлі *Бусел* і Янкі Купалы *У вырай*.

Уладзіслаў Сыракомля, *Бусел*

Зімка надходзіць, звіслі туманы,
І вецер круціць і свішча.
На небе – цёмных хмар караваны.
Бусел узняўся і задуманы
Паплыў павольна на ржышча.
Сеў і клякоча, падняўшы ногу,
Дый жмурыць цёмнае вока.
Пэўне, ён думку ўздумаў глыбока,
Ужо выбірацца ў дарогу.

«Добра на вырай ляцець цяплейшы,
Пабачыць дзівы ў чужбіне,
Сонца над Нілам агонь яснейшы,
І думаць думку пра край тутэйшы
На піраміды вяршыне.
А толькі... толькі ведама Богу,
Ці смерць ў дарозе абміну!
Пабачу ж Нёман і азярыну?!
Сяду ж на купцы мурогу?!

Я ж тут радзіўся, дзе гэта хатка,
Шчасця знаў дзянькі нярэдкі:
Ось тут, дзе выган і сенажатка,
Бывала, косіць касцоў грамадка,
Клякочуць жонка і дзеткі.
Добра ж тут была!.. Цяпер не знаю,
Ці не заплачу па згубе!
Ці, прыляцеўшы вясной з выраю,
Гняздо застану на дубе!

Рад бы застаўся ў гэтай старонцы,
Дзе страх не страшыць, ні гора,
А толькі болей не грэе сонца,
Дый няма корму дзеткам ні жонцы,
Снег тут пасыпле ускора».
Так пажурыўшысь думкаю шчырай,
Бусел, узняўся паволі,
Паплыў па небе кудысь на вырай
Шукаць і шчасця і долі.

Пераклад Янкі Лучыны

*Раса нябёсаў на зямлі тутэйшай, Беларуска-польскамоўная паэзія XIX стагоддзя,
Укладанне, прамова і каментарыі Уладзіміра Мархеля, Мінск 1998, стар. 471-473.*

Янка Купала, *У вырай*

Зашумела нудна восень

Шунам лісцяў, шумам сосен,

Даўшы волю хмурам;

Ажно з гоняў Беларусі

Ў вырай выляцелі гусі,

Паплылі ўдаль шнурам.

Следам з выраем, з гусямі

Паляцелі думкі самі,

Сэрца ўскалыхнулі;

Ўскалыхнулі долі плесняй,

Азваліся казкай-песняй,

Ў смутку патанулі...

Ой, вам, гусі-вырайніцы,

Жыць нядоўга ў чужаніцы,

Зноў к нам прыплывеце,

Зноў вас будуць сустракаці

Нашы рэчкі, сенажаці,

Наша сонца ў цвеце.

Ой, вы, гусі-гудзіцелькі,

Не забудзеце зямелькі,

Дзе дзяцей пладзілі,

Дзе вы мясячык страчалі,

Дзе вы зоркі падлічалі,

Плавалі, хадзілі.

Знаю, зложыце тут косці,

Толькі злётаеце ў госці

Асвяжыці грудзі:

Вы не ўмеце йшчэ, гусі,

Выракацца Беларусі,

Як умеюць людзі.

BRUDNOPIS